

FJERNET

fra plejefamilien

Hvorfor er det stadig forældrenes ønsker og ikke barnets tarv, der lægges til grund for de beslutninger de offentlige myndigheder tager, når der besluttet ændringer i et barns liv?

Som psykolog og supervisor for plejefamilier har jeg haft kontakt til mange familieplejeanbragte børn og deres plejefamilier. Herigennem har jeg på tæt hold haft og oplevet mange fortvivlede sager med børn, der uden saglig grund er blevet fjernet fra deres plejefamilier og enten bragt på døgninstitution, tilbage til deres biologiske forældre eller til en ny plejefamilie.

Kort før sommer kom en sag til offentlighedens kendskab, hvor en seksårig familieplejeanbragt pige fra Djursland skulle bortadopteres til en fremmed familie, selv om både psykologer og børneorganisationer havde konkluderet, at det var bedst, hun blev, hvor hun var – og yderligere at hendes nuværende plejeforældre gerne ville adoptere hende.

Pigen havde været hos plejefamilien, siden hun var ti måneder. Pigens biologiske mor, der aldrig selv har været i stand til at tage sig af pigen, besluttede for et år siden, at pigen skulle

bortadopteres. Moderens motiv kendes ikke, men myndighederne valgte at følge hendes henstilling og nægtede derfor at tage sagen op til fornyet overvejelse.

Børns Vilkår og Red Barnet gik sammen med en række andre børneorganisationer og enkeltpersoner ind i sagen for at få stoppet bortadoptionen. Mediedækningen var tæt, ikke mindst derfor endte denne sag 'lykkeligt'.

Men det moderne samfund har i høj grad igen svigtet et anbragt barn. Man kan vel i et vist omfang kalde det *dobbelts omsorgssvigt* og helt sikkert undre sig over, at forvaltning og det politiske niveau undertiden spænder ben for hinanden.

Fjernelsens præmisser

Det moderne samfund er kendetegnet ved at være foranderligt og dynamisk, og det moderne menneske må besidde kompetencer til at kunne omstille sig og bestandigt kunne indgå i nye og man-

geartede relationer. Men at kunne omstille sig hele tiden og bestandigt kunne indgå i nye og mangeartede relationer er ikke nødvendigvis udviklende for alle børn og unge i dagens Danmark.

Barnets tilknytning er grundlaget for udviklingen, og børnenes sociale trivsel er en forudsætning for, at de lærer noget, de kan bruge. Børn anbragt uden for eget hjem, fx i plejefamilier, har som oftest haft et meget omskif-

MODEL FOTO: BAM/SCANPIX

teligt liv inden familieplejeanbringelsen. Samfundets opfattelse af, hvornår børn er genstand for overgreb, er ikke statisk og er således skiftet gennem tiderne og derfor også foranderligt i takt med tidens holdninger og kundskaber. Børn og unges trivsel er ofte et barometer for, hvordan samfundet fungerer og ønsker at blive opfattet.

Man kommer ikke uden om, at nogle børn lever under forhold, der gør

det nødvendigt at vurdere følgerne af deres forbliven i familien. Nogle børn og unge udvikler sig og trives så dårligt, at de bliver fjernet fra deres biologiske forældre og anbragt uden for eget hjem. De fleste frivilligt, færre med tvang. Dog ses der en stigning i tvangsforanstaltninger. I Danmark er ca. 14.000 børn anbragt uden for eget hjem; ca. halvdelen af disse børn og unge er anbragt hos plejefamilier.

Når det offentlige anbringer børn og unge uden for hjemmet, er det jævnligt genstand for stor offentlig opmærksomhed. Men diskursen tager forskellige drejninger. For så vidt angår børnene, har diskursen i længere perioder ofte været af en usynlig karakter. En gang imellem popper det op i form af massiv mediedækning om konkrete børn, der har det rigtig skidt. Til tider er det kioskbaskere om

► ► ► kommunen, der fjernede børn uden at give moderen en chance. Til andre tider forarges vi over, at kommunen overså omsorgssvigt i årevis. Vi kender altså billedet af det offentlige indgriben med anbringelser både i form af den formynderiske stat og i form af den omsorgsgivende stat, der har pligt til at hjælpe, når børn og unge har behov for det. To sider af samme medalje.

Begrundelserne for at anbringe børn og unge uden for hjemmet er gennemgående defineret ud fra det (selv-)gode samfunds præmisser. Dette, hvad enten der er tale om terapeutiske indsatser i forhold til diagnostiske lidelser eller de mere diffust begrundede anbringelser med baggrund i belastet familiesituation, omsorgssvigt, overgreb m.m.

I det nye årtusinde markerer "det gode samfund" sig i kraft af et stigende antal tvangsfjernelser af børn, mens det for nogle år siden var omvendt. Dengang hed det socialpolitiske mantra forebyggelse, og det gode samfund var godt, bl.a. fordi antallet af tvangsfjernelser var gået ned. Men som sagt er samfundet p.t. godt og ansvarligt, fordi det tvangsfjerner flere børn. Tankevækkende, at de seneste årtiers politiske forsøg på målrettet at reducere antallet af anbragte børn gennem forebyggelse og forskellige familiebehandlingstiltag kun minimalt synes at være lykkedes.

Den økonomiske faktor

Forhold, der ligger til grund for en anbringelse uden for hjemmet, kan være mangeartede, og oftest er der tale om multifaktorielle årsager, der samvirker mere eller mindre tydeligt.

Det er således ikke blot sager, hvor børn overværer skænderier mellem forældrene eller andre voksne, det er

snarere sager, hvor børnene er i stor fare for at udvikle fysiske, psykiske og følelsesmæssige forstyrrelser.

De problemer, der gør det nødvendigt at anbringe børn uden for hjemmet, er som oftest et resultat af forældrenes adfærd. Alligevel er det børnene og de unge, der bliver fjernet fra deres vante opvækstmiljø – nogle med sorg, vrede, savn, fortvivlelse og angst som konsekvens, andre blomstrer op ved et miljøskift, idet de måske kommer fra stort omsorgssvigt, voldelig hverdag, incestovergreb etc. og derfor opfatter anbringelsen som en befrielse.

Selv om samfundet i stigende omfang har påtaget sig et (med-)ansvar for børnene, ligger det indforstået i vor kultur, at forældrene har hovedansvaret for omsorg og opdragelse. Også selv om forældrene til stadighed viser, at de ikke kan forvalte opgaven. Den kulturelle arv om familiens autonomi kan ses som en barriere mod at blande sig i familiers forhold.

Socialpolitikken har i det 20. århundrede primært været præget af de aktuelle økonomiske vilkår, det gældende samfundsideal og sekundært den fremadskridende pædagogiske og psykologiske viden. Landets økonomiske forhold og generelle familierpolitik er derfor stadig vigtig i anbringelsessager. Danmarks økonomiske situation har nøje sammenhæng med den måde, det offentlige vægter og vurderer forholdene omkring en mulig anbringelse af et barn. I opgangstider er der ressourcer til både at støtte barnet og familien, i krisetider må der billigere løsninger til.

Harmonitænkning

Jeg vil tillade mig at undre mig over, hvorfor det egentlig er socialpolitikken eller økonomien, der har styret anbringelserne. Det er under alle omstændigheder svært for mig at få øje på, at psykologien har eller har haft stor indflydelse herpå. Begrundelsen kan være, at vi i Danmark helst vil

MODELFOTO: BAM/SCANPIX

ende med en bred enighed om de beslutninger, der tages. Denne harmonitænkning har i høj grad præget sager om tvangsfjernelse af børn fra hjemmet.

Vi vil helst have, at forældrene samtykker i fjernelsen. Men man kan vel umuligt forlange, at forældre skal acceptere, at de ikke magter deres forældrerolle. At de ikke er gode nok som forældre, kan være så smertefuldt og skabe så voldsomme følelser af sorg, krise og vrede, at det vel nærmest kan være et sundhedstegn, når de reagerer. Men at reagere, så et barn fjernes fra det hjem og de personer, det er trygt tilknyttet til, og som har været det trygge, stabile og kontinuerlige gennem de seneste fem år, er uforståeligt.

For at holde fast i sagen fra Djursland: Hvorfor den seksårige mor havde valgt, at pigen skulle bortadopteres, må stå hen i det uvisse. Men at vi som samfund havde givet pigens biologiske mor mulighed for bortadoption efter fem år i samme plejefamilie, er ubærligt og skræmmende.

Børn kan formes

I 2001 og igen i 2003 skete der omfattende, mærkbare og positive ændringer i Loven om Social Service i forhold til indsatsen over for børn og unge og deres familier. Det mest iøjnefaldende var, at der nu skulle lægges vægt på beskyttelse af barnet. Det var en drejning i forhold til det tidligere familiesyn, der fokuserede støtten på den samlede familiesituation. Det blev slået fast, at der skulle lægges afgørende vægt på barnets bedste og på stabil voksenkontakt i opvæksten.

Har vi – med Djursland-sagen og lignende sager in mente – stadig en lovgivning, der tager sit udgangspunkt i forældrenes ønsker og muligheder, så må vi som samfund også

sørge for at få denne lov ændret. Er det ikke netop barnets tarv, der skal være den altafgørende faktor? Definitionen på, hvad der er vigtigt for barnet eller for barnets tarv, kan selvfølgelig være afhængig af de forskellige parter synsvinkler, altså hvordan man har interesse for "spillet" eller sagen. Men enhver tvivl må, efter min mening, komme barnet til gode.

De børn, der i forvejen er eller har været ofre for deres forældres manglende forældrekvaliteter (evner og kompetencer), er børn, der i forvejen er hårdt ramt med mistro, manglende mulighed for tryghed og optimale udviklingsmuligheder. De fleste børn, der bliver anbragt i familiepleje, har haft tidlige tilknytningserfaringer, dog af yderst forskellig karakter, men de har større mulighed for at knytte sig til plejeforældre, hvis de er sikre på plejeforholdets beståen, har deres biologiske forældres accept deraf og mulighed for at udvikle sig, og hvis de ved, at de skal blive der.

Børn er selvfølgelig påvirkelige og formbare og har også en høj grad af tilpasningsevne, såfremt de emotionelle påvirkninger fra deres nære omsorgspersoner virker positive og udviklende. Over tid er det også muligt at ændre et utrygt tilknytningmønster til et mere trygt, hvis gode betingelser er til stede. Barnets psykiske energier kan således bruges på at skabe nogle energier af positiv karakter, modsat fx indre stress og angst.

Børnenes advokatur

Enhver kan sætte sig ind i, hvilket traume det måtte have været for den seksårige pige, hvis hun var blevet fjernet fra de mennesker, der havde givet hende den første betydningsfulde omsorg og positiv tilknytning. Hvilket smertefuldt liv hun kunne risikere at

få, hvis ikke sagen var drejet i anden retning. Hun ville med stor sandsynlighed være blevet præget af ikke at turde stole på andre mennesker og en oplevelse af fx afvisning og forladthed – måske resten af livet?

Større børn, der er anbragt kan få en kontaktperson, der kan tale deres sag, men man har igen glemt de små børn. Hvad med dem? Hvem skal tale deres sag? I Danmark mangler vi i høj grad et børneadvokatur, fx uafhængige psykologer eller andre børnesagkyndige, der kunne følge barnets sag gennem hele forløbet. Et børneadvokatur, der kunne tage sig af anbringelsessagerne og tale og følge barnets sag i stedet for forældrenes eller kommunernes til tider økonomiske perspektiv.

Jeg kunne også samtidig foreslå, at anbragte børn fik deres egne værger, i stedet for at deres biologiske forældre, der ikke har kunnet løfte eller varetage forældrerollen, naturligt er forældremyndighedsindehavere og dermed værger for dem indtil voksenalderen (endda ved tvangsfjernelser eller manglende kontakt gennem år). En uafhængig værge eller et børneadvokatur kunne måske have været med til at nuancere og belyse den seksårige piges og plejefamiliens situation og forhindre pigens biologiske mor og Adoptionsnævnet i Danmark i gennemførelsen af en bortadoption, som ifølge mange eksperter på området bestemt ikke tjente pigens tarv.

Man kan derfor kun håbe, at samfundet efterhånden vil forlade de stive juridiske principholdninger og i langt højere grad se på det enkelte barns tilknytning, trivsel og behov.

*Bente Edslev, børnepsykolog
bente-edslev@mail.tele.dk*